

SIMOLLIKANEN

PANSSARIN-
TORJUNTA-
RITARIT

BAZAR

PANSSARINTORJUNTARITARIT

SIMO LIIKANEN

***PANSSARIN-
TORJUNTA-
RITARIT***

BAZAR

Bazar Kustannus
© Simo Liikanen ja Bazar Kustannus 2023
Bazar Kustannus on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä.

ISBN 978-952-870-235-1

Taitto Jukka Iivarinen / Taittopalvelu Vitale
Painettu EU:ssa

SISÄLLYS

Esipuhe.....	9
Johdanto.....	11
Kiitokset.....	15

PANSSARINTORJUNTA – ENSIJÄRKYTYKSEN, KEHITYKSEN JA

TALVISOTA	17
Panssarintorjunta syntyi ensimmäisessä maailmansodassa ...	17
Suomalaisen panssarintorjunnan synty.....	23
Panssarintorjuntaritarin edeltäjät: panssarintorjunta talvisodassa	29
Vapaudenristin Mannerheim-risti, ritarit ja ulkomaiset verrokit	39
Korkeimpia kunniamerkkejä panssarintorjunnasta ulkomailla	41

PANSSARINTORJUNNAN JÄRJESTELY 1941 45 |

ETUSIVUN SOTILAS 54 |

Täysosuman jälkeen tulta päin	54
-------------------------------------	----

PANSSARINTORJUNTA PUOLUSTUKSEN SELKÄRANKANA.... 68 |

Talvela viiletää kohti Syväriä.....	68
-------------------------------------	----

Puna-armeija aikoi murskata suomalaiset	69
JR 60 varautui vihollisvaunujen vastaanottoon	70
Panssarihyökkäys Tsokkilassa	72

PANSSARIEN VASTAHYÖKKÄYS HUOLTOTIELLÄ	81
Laatokkaa kohti sivujen suojana	81

PAKOTIEN PYSÄYTTÄJÄ	91
”Viipuri on pidettävä”	91
Viipurin portti lukossa	93
Alkulämmittelyä	96
Vihollisen kolonna ryntää päälle	98

PANSSARINTORJUNTAKIVÄÄRIT LUNASTAVAT

LUPAUKSENSA	106
Etulinjan panssarintorjuntaa	106
Vapaaehtoisena vaunuja päin	107
Hyrskylän mutkan lukko	114
Tuurista kiinni – panssarintorjuntakiväärit avaamassa tietä Petroskoihin	116

UUDET PAKSUPANSSARISET TANKIT NUJERRETAAN

SISULLA	126
Yllätystörmäminen ratkeaa tulivoimalla	126
Ritari Ovaskan soivat korvat	129
Aina kannattaa kokeilla	134

TIUKKOJEN PAIKKOJEN JOHTAJAT	143
Joka lajin panssarintorjuntaa	143
Kun tykit eivät pure ja vaunut ajavat aseisiin	149
Lähitorjuntaryhmän tehemies	159

TUHOISA TUKIASE	164
Suojeluskunnan opeilla tykin taakse.....	172

KUOLEMA ILMASTA – ILMAVOIMIEN PANSsarINTORJUNTA..	182
Talvisodan ontuvat esimerkit.....	182
Laivueittain Blenheimejä panssarien kimppuun.....	184

PANSsarINTORJUNTA JATKOSODAN HYÖKKÄYSVAIHEEN LOPUSSA	191
---	-----

TANKKIEN JA TORJUNTAVÄLINEIDEN KILPAJUOKSU KOVENI	195
Jokamiehen panssarinyrkki ja panssarinkauhu.....	199
Uusia saksalaisaseita Suomeen	201
Panssarintorjuntaoppia kaikelle jalkaväelle	204
Nyrkit ja kauhut Suomeen – mutta ei joukoille!	206
Puna-armeijan uudistuneet panssarivoimat	209

PANSsarINKAUHUN PÄIVÄ SIIRANMÄESSÄ	212
Puna-armeijan suurhyökkäys murtaa suomalaisten linjat....	212
Panssarintorjuntaritarin kuolema Siiranmäessä	214
Lähitorjuntaryhmä hautautuu	215
Päällikön varomattomuus kostautuu	218
Jalkaväkirykmentti 49:n lähitorjujat avuksi	220
Siiranmäki kestää.....	226

TYKKIKOMPPANIAN KANNAKSEN MITTAINEN VIIVYTYS	229
Ammattilaisetkaan eivät saa tankkeja pysäytettyä	229
Ritari Rytöniemi – divisioonan tykkikomppanian viivytys halki Kannaksen.....	235

PANSSARIRITARIT	249
Panssarit panssareita vastaan	249
TYKIT VAIHTUVAT NYRKKEIHIN JA KAUHUUN	257
Viipurin taistelusta ei ritariristejä jaettu	257
Sininen Prikaati ja panssarien polttajaiset	261
KADONNUT RITARI	270
Tali-Ihantalan lihamylly ja teräsmurskain	270
TYKKIEN TEHO – JA TUHO	280
Koukkaussuunnitelma suomalaisten selustaan	280
SAMMATUKSEN PAINEESSA NELJÄ RITARIA	290
Syväriltä tuli lähtö	290
Karjalankylän alkusoitto	293
Sammatuksen polttopisteessä	297
JÄRJESTYS PITÄÄ OLLA MOTISSAKIN	315
Korpitaistelujen lähitorjunta	315
Panssarintorjuntaa johti konkari	316
Panssarit murtautuvat läpi	318
Panssarihälytys!	320
Panssarivaunujen isoäiti	322
Kaksintaistelu vaunumiehistön kanssa	324
RITAREISTA JA TEDISTAAN	326
Viitteet	333
Lähteet	353
Liitteet	361

ESIPUHE

Sota oli jalkaväkimiehelle ankaraa, ja armottominta taistelukentällä oli panssarintorjunta. Maavoimien väkevin etulinjan ase oli jo kauan ollut panssarivaunu. Sen miehistöä suojasi teräspanssari. Aseina oli yleensä tulivoimainen kanuuna ja pikakivääri, tai useampia. Panssarivaunun terästelat vetivät sen hankalienkin maastonkohtien halki. Halutessaan panssari miehet saattoivat yksinkertaisesti vain ajaa vihollistensa yli. Jälki ei ollut kaunista. Lisäksi oikein käytettynä panssarivaunut saattoivat murtautua syvälle puolustajan linjojen taakse ja saattaa koko rintaman sekasortoon. Panssarivaunu oli yksi kammoksutuimpia jalkaväkimiehen vastustajia.

Panssarivaunujen torjumiseksi taistelija joutui todella laittamaan itsensä likoon. Vähimmillään suojaa antoi vain maasto sen minkä antoi. Parhaimmillaan panssarintorjujan ja vaunun välillä saattoi olla panssarintorjuntatykin suojakilpi, mutta sekään ei täysin suojannut vaunukanuunan kranaateilta. Tehokkaat panssarintorjunta-aseet joko painoivat niin paljon, että ne jäivät pian panssarivaunujen saaliiksi, tai sitten olivat niin kevyitä, että niitä piti käyttää ilman suojaa melkein vaunun vierestä. Joka tapauksessa näillä välineillä oli vaunut pysäytettävä – muuten häämötti tappio tai tuho. Puolustus oli – ja on yhä – panssarintorjuntaa.

Panssarivaunuilla oli myös puutteensa. Monesti rohkeat panssarintorjujat saattoivat hääriä aivan vaunun vierellä ilman, että sisältä kukaan huomasi mitään. Ilman jalkaväen suojaa panssarivaunu on haavoittuvainen ja näkörajoitteinen. Onnistunut osuma saattoi saada panssarivaunun tuleen kerrasta, ja pakeneminen palavasta vaunusta onnistui miehistöltä harvoin.

Lopulta puntarissa oli tekniikka ja sitä käyttäneiden miesten tahto ja rohkeus.

Siitä kertoo tämä kirja Mannerheim-ristin ritarien esimerkkien kautta.

Tämä on toinen kirjani suomalaisista panssarintorjujista. Kirjassani *Panssarinmurskaajat. Panssarintorjunta talvi- ja jatkosodassa* (2014) pyrin kuvaamaan sotiemme panssaritorjuntaa tavallisten rivimiesten näkökulmasta. Aihe oli sotiamme koskevassa historiankirjoituksessa pahasti laiminlyöty. Kirjaan poimin mukaan myös muutaman ritarin. Tässä kirjassa minulla on kunnia kirjoittaa muidenkin panssarintuhoajaritarien tarinat.

Tätä kirjoitettaessa panssarintorjunta on jälleen mitä ajankohtaisinta. Helmikuusta 2022 lähtien sota Ukrainassa on käynyt kuumimmillaan. Ukrainalaiset ovat joutuneet ilman omaa syytään suurvaltanaapurinsa hyökkäyksen kohteeksi. Ukrainalaisten onnistumisten taustalla on suureksi osaksi ollut panssarintorjunta – sitä samaa vihollista vastaan, jonka panssarivaunut olivat vastassa omienkin sotiemme aikana noin 80 vuotta sitten.

Se saa suhtautumaan kirjassa käsiteltävien ritarien saavutuksiin suurella kunnioituksella.

Marsalkka Mannerheimin syntymäpäivänä ja
Puolustusvoimien lippujuhlapäivänä 4.6.2023
Simo Liikanen

JOHDANTO

Sota ei yhtä miestä kaipaa, sanotaan. Tämä kirja kertoo kuitenkin tapauksista, joissa yksi mies on ollut taistelun ratkaisevassa osassa – joskus yksin, joskus osana joukkoa, mutta silti aivan tapahtumien keskiössä. Ilman näitä miehiä kirjassa kuvattujen taistelujen lopputulos olisi saattanut olla kokonaan toinen.

Ritareista on kirjoitettu paljon ja lähestymistapoja on ollut monenlaisia. Tässä kirjassa tarkoitukseni on ollut kuvata panssarintorjuntaritarien taistelua ja sovittaa se ympärillä vallinneisiin raameihin. Lähestymistavan tarkoituksena on osoittaa, kuinka ritarien teot vaikuttivat taisteluun tai erosivat muista vastaavista tapahtumista. Sen vuoksi kirjassa ritarien kuvauksien yhteydessä on myös muita lyhyitä kuvauksia, joihin olen koettanut poimia panssarintorjuntamme historiasta sellaisia tapauksia, jotka vertautuvat toivoakseni valaisevasti ritarien toimintaan. Päähuomio on kuitenkin ritarien taisteluissa.

Kirjan kuvausten yhdistävä tekijä ritarien lisäksi on panssarintorjunta. Jos panssarintorjuntaritarien toimintaa esittelemällä saan tässä kirjassa kerrottua lukijalle jotain uutta suomalaisen panssarintorjunnan historiasta, on kirja osaltaan saavuttanut tavoitteensa.

Elämme aikaa, jossa Mannerheim-ristin ritareita ei enää voi henkilökohtaisesti haastatella. Jokainen 191 ritarista on

nukkunut ajasta iäisyyteen. Käytän kirjassa lähteinäni pääasiallisesti olemassa olevia ritarien omia kertomuksia, sotapäiväkirjoja ja silminnäkijäkuvauksia siinä määrin, kuin vain mahdollista aina on ollut. Tutkimuksista olen koettanut hyödyntää kaikkea viimeisen 80 vuoden aikana kirjoitettua. Myös neuvostoliittolainen ja venäläinen tutkimus on puitteiden piirtämisessä huomioitu.

Kirjallisuudesta ohittamaton on ollut Joppe Karhusen klassikkoteos *Taistelujen miehet* (1972). Lähdeteoksista tärkeitä ovat olleet Ilmari Hurmerinnan ja Jukka Viitasen toimittama *Suomen puolesta. Mannerheim-ristin ritarit 1941–1945* (1994) ja Seppo Porvalin *Talvisodan ritarit* (2013). Arvokkaita ovat olleet myös Heikki Lehtosen useat ansiokkaat tutkimukset. Tasoltaan vaihtelevat rykmenttien historioteokset kannattelevat puitteiden luomista, samoin kuin Ari Raunion ja Juri Kilinin yhteisteokset.

Väitetäänpä mitä tahansa, historiankirjoitus ei ole eksaktia tiedettä. Se on lähteiden perusteella syntyvää tulkintaa, jossa pitää osata suhtautua lähteisiin objektiivisesti. Samankin kertojan kertomukset ovat välillä ristiriitaisia. Vuosikymmenien saatossa kertomukset ovat voineet muuttua ja niihin on voinut tulla uutta ainesta. Tässä suhteessa vastuu kirjoituksista ja tulkinnoista on vain ja ainoastaan minulla.

Jos kirjoittaa panssarintorjujista, on kirjoitettava myös heidän vastustajistaan, panssarivaunuista ja panssarimiehistä. Sama koskee tietysti myös panssarinmurskaajien käyttämiä välineitä. Tässä teoksessa en sukella niiden teknisiin yksityiskohtiin enempää kuin asian selvyiden vuoksi uskon olevan tarvetta. Niistä kiinnostuneille – joihin itsekin kuulun – on olemassa muita, ansiokkaampia teoksia.

Ritariksi nimitettiin yksilösuoritusten perusteella. Esityksiä oli paljon, eikä kaikista esitetyistä tullut ritareita. Ritareita ei nimitetty tasaisesti koko jatkosodan ajalta, kaikilta rintamilta tai kaikista joukoista. Ritariksi nimittämisen prosessi seuloi arkisen sotatyön pois ja korosti poikkeuksellisia yksilösuorituksia. Panssarintorjuntaritareita tarkastelemalla ei siksi synny kokonaiskuva sotiemme panssarintorjunnasta. Koetan tilkitä tapahtumakuvausten puutteita tässä suhteessa tarpeellisissa määrin. Koetan myös luoda väljää kertomusta, jossa panssarintorjuntaritarien tekemiset sitoutuisivat irrallisia tapahtumia paremmin yhteen.

Panssarintorjuntaritareita yhdistää Vapaudenristin Mannerheim-risti. Kunniamerkin esittelyn yhteydessä esittelen pikaisesti vastaavia kansainvälisiä kunniamerkkejä ja tapahtumia, joissa niitä on panssarintorjunnan saavutusten perusteella myönnetty.

Panssarintorjuntaritarit ovat pieni otos kaikista 191 ritarista. Panssarintorjunta oli pääasiassa etulinjan työtä. Panssarintorjuntaritarit olivat yleensä nuorempia kuin ritarit keskimäärin, eikä panssarintorjuntaritarien joukossa ole eversti- tai kenraalikuntaa ymmärrettävistä syistä. Se ohjaa kirjoittamista taistelukentälle ja konkreettisiin sotatoimien kuvauksiin jokaisen panssarintorjuntaritarin kohdalla. Toiston välttämiseksi aiheen käsittely voi tietyissä asioissa olla etupainotteista, ja parhaani mukaan olen koettanut tätä tasapainottaa.

Ritarien motivaatiota, arvoja, velvollisuudentuntoa, aseveljeyttä, henkilöön liittyviä ominaisuuksia ja taistelun tiimellyksen vaikutusta heihin on hankala käsillä olevilla lähteillä todeta. Olenkin pyrkinyt välttämään liiallista psykologisointia ja keskittyä enemmän tekoihin. Toivottavasti panssarintorjuntaritarien luonne paistaa toiminnan läpi.

KIITOKSET

Kiitän lämpimästi Mannerheim-ristin ritarien säätiötä kirjoittamiseen saamastani tuesta. Panssarimuseota ja Jalkaväkimuseota kiitän työhöni saamasta avusta. Teette arvokasta työtä yhteisen historiamme ja veteraaniperinteen säilyttämisessä, vaalimisessa ja elävänä pitämisessä.

Kiitän myös Kansallisarkistoa ja erityisesti Maanpuolustuskorkeakoulun ja Järvenpään kirjastoja. Kiitän Veikko Penttiä, Heikki Iisaloa ja Timo Iisaloa sekä muita ritarien sukulaisia avustanne ja huomioistanne.

Kiitän Timo Turusta, Jarkko Vihavaista ja Tuomas Kaarkoskea materiaaliavusta. Kiitos Heikki Lehtoselle käsikirjoutuksen kommentoinnista. Erityisesti kiitos Ilpo Jäppiselle ja Bazar-kustantamon tiimille – te mahdollistitte tämän kirjan.

TELAKETJUJA UHMANNEET RITARIT

Panssarintorjunta oli hurjinta, mihin yksittäinen jalkaväkimies saattoi toisessa maailmansodassa joutua. Vastassa olleet panssarivaunut olivat hirvittäviä aseita: ne oli varustettu tykillä ja konekivääreillä, ja ne kulkivat moottorit mylvien kaiken edellään murskaavilla telaketjuilla.

Panssarintorjuntaan erikoistunut sotahistorioitsija Simo Liikanen on koonnut tähän teokseen arvostetun Mannerheim-ristin saaneiden panssarintorjuntamiesten huimat taistelutarinat, jotka on taustoitettu senhetkisen sotatilanteen näkökulmasta. Tarinoiden kuvaamisessa on käytetty kaikkia saatavilla olevia lähteitä: sotapäiväkirjoja, taistelukertomuksia, haastatteluja, dokumentteja sekä tutkimuksia Suomesta ja Venäjältä. Tuloksena on valokuvien tukema, vaikuttava tarinakokoelma suomalaisten sotilaiden kylmäpäisimmästä eliitistä.

9 789528 702351

99.139 / ISBN 978-952-870-235-1

BAZAR www.bazarkustannus.fi

Kansi Mika Tuominen / Kuvat SA kuva